

Rokoko

1740 – 1770

Foto, tekst og illustrationer
Britt Sveidal og Elna Kroghsmose

Indholdsfortegnelse:

Stilens oprindelse.....	1
Stilens kendetegn.....	1
Arkitektur	2
Interiør	5
Farver.....	7
Tapeter.....	7
Kineserier	8
Klædedragten.....	9
Møbler	9
Malerier	10
Skuespil og Opera.....	10
Nøglebegreber til brug ved bedømmelse af svendeprøven	11
Litteraturfortegnelse	12

Rokoko kommer af det franske udtryk "Rocaille", som kan oversættes til muslingform.

Eksempler på rokokoens farver viser sig, hvis man tager et stykke perlemor, som f.eks. i en muslingskal, og lader lyset skinne i det: Så vil alle rokokoens farvernuancer spille frem.

Stilens oprindelse

Rokokoen kommer til Danmark og blev moderne i de år, Kong Christian den VI og Frederik den V regerede, og stilperioden regnes for at vare ca. fra 1740 til 1770. Rokokoen opstod oprindelig i Paris omkring Ludvig XIV's hof i Versailles. Alt, hvad der i den periode kom fra Paris, blev højeste mode i Danmark. Den danske konge var en enevældig konge, og det var hans smag, der var den toneangivende i perioden. Men på grund af en voksende handel med de østasiatiske lande var der i perioden også mange rige mænd, som havde mulighed for at bygge store flotte private boliger. Rokokoperioden kaldes også oplysningstiden, idet mange ansvarsbevidste og lærde mænd begyndte at tænke på deres medmennesker, på hele samfundet og statens velbefindende. Tidsånden var, at man ønskede at skabe et samfund, hvor alle havde det godt; rig som fattig.

Stilens kendetegn

Rokokoen forbindes med, at alt skal være let, elegant og yndefuldt.

Stilens kendetegnes især på dens mange asymmetriske C og S svungne dekorationer, hvor man i dekorationerne undgår rette linier og vinkler. Ornamenteringen er overvejende hentet fra naturen i form af dyrefigurer, muslingskaller, blade og blomster.

Et typisk ornament, der blev anvendt i rokokoen, kaldes en Rocaille, hvilket er en asymmetrisk muslingeform med indflettede planter eller blomstermotiver. Ordet "Rocaille" er fransk og kan som nævnt oversættes til muslingform.

To forskellige Rocaille dekorationer

Arkitektur:

Der blev ikke bygget meget i Danmark i den korte periode, rokokoen varede, men det der blev bygget, var af høj kvalitet. Af kendte rokoko-arkitekter kan nævnes Elias David Häusser og Nicolai Eigtved.

E.D. Häusser og Nicolai Eigtved var de to arkitekter, Christian den VI bad om at opføre et pragt rokokoslot på Christiansborg. Desværre nedbrændte slottet kun fire år efter dets opførelse, og i dag er der kun ridebaneanlægget og to pavilloner tilbage af det oprindelige Christiansborgs rokokoslot.

Moltkes palæ/ Christians VII palæ

Nicolai Eigtved var hofbygmester, da Amalienborgs fire ens rokokopalæer blev opført. Eigtved stod ligeledes for hele den indvendige opførelse af Moltkes palæ (Christians den VII's palæ) på Amalienborg.

Nicolai Eigtved fik også til opgave at bygge Frederiksstaden - en ny københavnsk bydel, som blev opkaldt efter Kongen.

Frederiksstaden i København

I Frederiksstaden blev der fastsat bestemte bygningskrav, der skulle overholdes.

Bestemmelserne var bl.a. at bygningerne skulle være ensartede og afstemt efter hinanden, samt være grundmurede. Bestemmelserne lød også på, hvor høj kælderen eller 1. sal måtte bygges, at facaderne skulle være symmetriske og at de skulle være pudsede og malet i grå nuancer.

I Rokokoen er eksteriøret præget af forfinet enkelthed, og man bygger i en let og elegant stil, hvor facaden fremstår i lette lyse farver. Facaden har mange små forskudte planer, men kun enkelte relieffer.

Facaderne blev opført med svagt fremhævet midterparti, men på store huse eller slotte kunne der også være fremspringende sidepartier, kaldet **risalitter**.

Typisk symmetrisk rokokofacade, med lisener og rocaille ornamentering

Rokokoen kendetegnes også ved, at man undlod søjler og pilastre, der havde kapitæl, basis og kannelurer. Man byggede i stedet ganske lette murfremspring, som bestod af lodrette bånd kaldet **Lisen**. Lisen kommer af det franske ord *lisse*, som betyder bånd. Lisener danner rammen omkring det bagved liggende murværk.

Ved meget fine huse, slotte og palæer kunne der dog stadig forekomme søjler og pilastre med Joniske kapitæler ved midterpartiet.

I stedet for at påklastre en masse dekorationer og udsmykninger som man havde gjort i andre stilperioder, valgte man i rokokoen nærmest at skære udsmykningen ud i bygningen.

Dekorationer og udsmykning "skåret" ud i facaden

Husene blev bygget med større vinduespartier end tidligere, hvilket også gjorde, at der kom meget mere lys ind i salonerne. Symmetrien med lange rækker af lige store vinduer i et facadepartiet blev dog overholdt. Lange gennemgående gesimsbånd, der får bygningen til at fremstå som en harmonisk helhed, er også et af periodens kendetegn.

I rokokoen byggede man ikke facader med høje gavle. Man brugte i stedet at bygge tagene med valmede gavle og i sort glaserede teglsten.

Dekorative gitterlåger og porte med små blomster, hvor blomsterne skulle gengive det yndefulde og sarte, blev også anvendt.

Udsnit af jernlåg

Sort glaseret tegltag med valmet gavl

Interiør:

I rokokoen forandrede bygningerne sig mere indvendigt end udvendigt. Det har givet anledning til, at Rokokoer er blevet betegnet mere som en interiørstil end en eksteriørstil. I rokokoen gik man væk fra de store sale. Man indrettede rummene til deres anvendelsesbehov, hvilket også gjorde, at rummene blev indrettet med mange små saloner.

Salonerne blev malet i lyse, sarte pastelfarver og hver salon blev farvesat med sin egen lette og lyse hovedfarve.

Hovedfarven i salonerne blev fremhævet ved, at man brugte komplementærfarven i en beskedne frise. Frisefarven blev ofte malet i en renere kulør end hovedfarven, men kuløren på frisen var ikke dominerende og indgik som en helhed i rummet.

Væggene blev også rigt dekoreret med f.eks. blomster, landskaber og figurmotiver, der blev malet i enkelte farvetoner. Dekorationerne blev forbundet eller indrammet med rokokkens usymmetriske C og S svungne dekorationer.

Dekorationer malet i blå og hvide nuancer var inspireret af det meget moderne porcelæn, som kom fra østen med de nye handelsmuligheder.

Tapet fra Gl. Estrup

Påfuglen var en yndet rokokodekoration, idet den symboliserede elegance, forfinelse og yndefuldhed.

Mange mennesker på rokokkens tid var ikke særligt lærde og dannede. Derfor brugte man farverne som en slags visuel guide til at fortælle, hvor tæt man var på eksempelvis kongen: I de store fine sale hvor kongen opholdt sig meget, var træværket malet mælkevidt med masser af forgyldning. Derimod var de trappeopgange, som ikke blev brugt af kongen, malet i en kølig mellemgrå nuance, og her var der ingen forgyldninger.

På trapper brugte man i rokokoen et båndslungmønster i stede for tidligere tiders balustre. De bestod af store højovalle cirkler, der løb op af trappegelænderet. Loft og overvægge på trappeopgangene blev malet i en kridhvid nuance, og disse var inddelt med profillister og liséner, der dannede en enkelt og dekorativ helhed, som blev underbygget med stukornamentering.

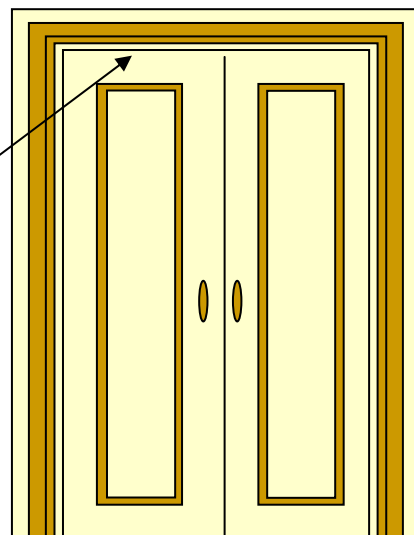

Trappeopgang med båndslungmønster

I de større, finere sale var der vægpaneler fra gulv til loft. Panelerne og fyldningsdørene blev malet i lyse mælkehvide nuancer, og de var ofte påsat ornamenteringer. Ornamenteringen var udført i flotte kunstfærdige mønstre, som blev forgyldt med enten mat eller blank forgyldning.

Et eksempel på en fyldningsdør med ornamentering, der er forgyldt,

Forgylt ornamentering på døre

Farver:

I den eksteriøre farvesætning var facaderne pudset og malet i lyse nuancer. Eller facaderne blev først mættet med kogt olie, hvorefter de blev malet med en oliefarve i sandstenskulør.

Dørpartierne blev malet i en dæmpet lys okker, som skulle illudere egetræ, der havde fået en gang fernis. Eller de blev malet med en jerngrå oliefarve i en kølig mellemgrå nuance.

Vinduespartierne blev malet i en lys perlegrå nuance.

Farverne, der blev anvendt i interiøret, var: perlegrå, mælkevid, rosa, lysegul, lyseblå og lysegrøn, samt sølv og guld.

Et tydeligt eksempel på rokokkoens farver viser sig, hvis man tager et stykke perlemor og lader lyset skinne i det; ja så vil alle rokokkoens farvernuancer spille frem.

Tapeter

Gobelineer med motiver fra den græske mytologi blev enkelte steder anvendt i de fornemme saloner. Ellers brugte man at spænde lærred op på store rammer, hvor man behandlede lærredet, så det lignede vævet stof. Derefter blev lærrederne malet med kunstfærdige motiver. Se for eksempel det blå salonmønster side 6.

Hyrdescener og landskaber var ligeledes yndede salonmotiver.

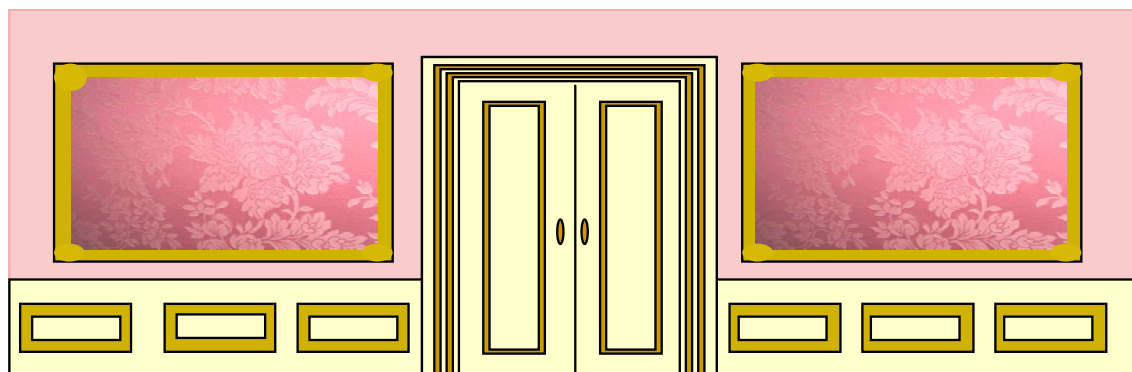

Moltkes palæ

Rocaille dekorationer fra Gl. Estrup

Silketapeter blev brugt i de mindre saloner, hvor de var vævet i en farvetone. Mønstret i stoffet fremkom ved, at man vævede med en mat bomuldstråd og en blank silketråd. Motiverne på disse tapeter var ofte blomster og blade. Silkestoffer blev indsat i profilerede rammer der var forgyldt.

Eksempel på en rokokostue med silketapet og paneler med guld stafferinger

Kineserier:

En anden form for anvendt vægbeklædning var tape-

Tapeter med kinesisk inspirerede motiver.

ter med kinesisk inspirerede motiver. Interessen for kinesiske ting som møbler, porcelæn og tapeter var stor, idet handelsselskaberne fra Østasien førte tingene med hjem og kineserierne var et yndet samleobjekt.

Klædedragten:

Silke var det foretrukne stof til beklædning hos de kongelige, adelige og rige. Silkedragterne blev syet i Paris, og måtte gerne for både mænd og kvinders vedkommende indeholde brokader, kniplinger, sløjfer og fine broderier. Man brugte højhælede silkesko eller tøfler og silkestrømper. Herudover brugte man hvide parykker, der var pudret med hvedemel, og en kraftig sminke, så ansigtet fremstod i rødt og hvidt.

Kvinderne brugte snøreliv, så deres talje fremstod lang, tynd og smal, mens deres skørter kunne være op til 4 meter i bredden. Skørterne blev holdt ud af et underskørt lavet af fiskeben, der var formet som en kuppel.

Mændene brugte lange frakker og veste, hvoraf det kun var den øverste knap der blev knappet. Skødet fra frakken og vesten skulle stå ud fra hofterne. For at dette kunne lade sig gøre, brugte man voksdugsstof. Frakkerne havde ligeledes store vide ærmer med opslag på. Skjorten var hvid med masser af kniplinger. Mændene anvendte knæbukser, således at man kunne se deres silkestrømper og silkesko.

Rokoko klædedragter

Møbler

I rokokoen blev salonerne indrettet til at være hyggelige og behagelige. Stemningen i en rokokosalon var let, munter og livlig. Hele møblementet, der blev anvendt, skulle være rokokomøbler, herunder borde, stole, kommoder og spejle, samt krystallsekroner. Det var de franske rokokomøbler, der var inspirationskilden. Møblerne blev fremstillet med svungne linier og lette, buede former på ben og skuffer.

Møblerne blev fremstillet af ædle træsorter med kunsthåndværk indlagt intarsiamønstre, eller de blev malet i lyse perlegrå eller mælkehvide nuancer, der blev dekoreret og forgyldt.

Møblerne var rigt ornamenteret med asymmetriske C og S svungne dekorationer.

Stolene skulle være bløde og behagelige at anvende, men samtidig også være elegante og fine. Stolene var betrukket med silkestoffer, der blev trykt med mønstre i en mørkere tone.

Rokoko kommode med intarsia indlagt i dekorative mønstre

Malerier:

Nogle af de mest fremtrædende kunstmalere var Carl Gustaf Pilo, Peter Cramer, Balthasar Denner og Antoine Watteau

Carl Gustaf Pilo var svensker, men malede store portrætter i Danmark i over 20 år. Han bliver derfor regnet for en af de vigtigste og dygtigste rokokomalere i Danmark. Carl Gustaf Pilo malede de kongelige og de rige adelige, der har penge, gods og stillinger ved hoffet.

Carl Gustaf Pilo er sammen med Kong Frederik den V også medstifter af Det kongelige danske kunstakademi.

Peter Cramer var dansker og malede salonbilleder, hvor han lagde vægt på indretningen, møblementet og personernes klædedragter. Det er igennem hans salonbilleder, at man kan få et indtryk af, hvordan saloner var indrettet og møbleret i rokokoen.

Balthasar Denner var tysker og malede mange små familieportrætter af det daglige liv i de fine saloner. I rokokoen var det nyt at male en hel familie, der var samlet omkring en aktivitet, for eksempel at drikke te eller kaffe.

Billederne skulle herudover også vise familiens status. I 1700'tallet var kaffen dyr og kun forbeholdt rige og sølvkaffekanden var ligeledes moderne og fin. Begge dele blev betragtet som statussymboler af den grund vigtige at gengive i maleriet. Rokokomalierne skulle vise, hvordan de rige og mest velhavende familier levede.

Antoine Watteau var født i Belgien, men flyttede til Paris, hvor han havde sit kunstneriske virke. I Watteaus malerier gengiver han det naturliv, som det moderne rokokomenneske drømte om. Malerierne indeholder skønlomme, leger eller ligger henslængt i skovbunden iført deres flotte silkekjoler, mens mændene konverserer holder vagt over dem.

Watteau malede over 800 billeder med naturscener.

Rokoko stue Gl. Estrup

var
de

og

fri

der

og

Skuespil og Opera:

Det kongelige teater på Kongens Nytorv bliver bygget - dog ikke i rokokostil. Det er her Ludvig Holbergs komedier opføres første gang. Holberg gengiver i sine komedier den løsslupne og lette familiære stemning, der var kendetegnende for tidsperioden.

I en traditionel opsat Holbergkomedie er skuespillerne klædt i rokokopåklædning.

Nøglebegreber til brug ved bedømmelse af svendep prøven

- Usymmetriske S og C svungne kurver blev anvendt i de fleste former for udsmykning, hvor rocaille dekorationer var et bærende element.
- Farverne, der blev anvendt var fortrinsvis lyse pastelfarver, lysegule, lysegrønne, rosa og lyse blå.
- Træværket var malet i lyse perlegrå og mælkehvide nuancer.
- Ornamenteringen var overvejende hentet fra naturen i form af dyrefigurer, muslingeskaller, blade og blomster.
- Væggene blev malet i lyse dæmpede nuancer og derefter evt. dekoreret med friser og borter i komplementærkontraster, eller landskabsmalerier, hyrdescener og blomster-motiver.
- Eller væggene blev tapetseret med håndmalede lærredets tapeter eller silketapeter.
- For at understrege dekorationerne blev tapeterne ofte indsat i profilerede forgylde rammer.

Litteraturhenvisninger:

Christian VII's palæ, Amalienborg I & II

Forlaget: Christian Ejler's 1999

Hanne Raabyemagle

Malerarbejde i praksis

Forlaget: Georg Andersen 1948

Bahne Preisler

De byggede Danmark

En arkitektur kanon

Forlaget: Arkitektens 2005
sen m.f.

Jørgen Hegner Christian-

Kunstens historie

Forlaget: Gyldendal 1997

E.H. Gombrich

Dansk design, fra kirke til café

Forlaget: Systime a/s

Birgit Jeppesen m.f

Stilarternes kavalkade

Forlaget: Politikens 1975

Bjarne Jørnæs

Links:

<http://www.dac.dk/visKanonSide.asp?artikelID=2757>

<http://www.planogarkitektur.kk.dk/Arkitektur/Bygningsregistrering/Bygningsregister/Bygningsbeskrivelse/53%20Stilarter/Rokoko%201735-1780.aspx>

<http://www.kultunaut.dk/FolkCostume/rokoko.html>

http://www.artstamps.dk/TIDSTAVLE_Rokoko.htm